

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ПОПОВА Ганна Дмитрівна

УДК 374

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ДИЗАЙНУ ОДЯГУ СТАРШОКЛАСНИКІВ
У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.02 – теорія та методика навчання технологій

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Київ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
БИКОВСЬКА Олена Володимирівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, професор;
Інститут екології економіки і права, ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
СУЩЕНКО Тетяна Іванівна,
Класичний приватний університет,
професор кафедри управління навчальними
закладами і педагогіки вищої школи;

кандидат педагогічних наук, доцент
ПАВХ Стефанія Петрівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
доцент кафедри технологічної освіти.

Захист відбудеться «07» травня 2012 р. о 12 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.19 в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «06» квітня 2012 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М. П. Малежик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічні та культурні зміни в сучасному українському суспільстві безпосереднім чином впливають на систему освіти. Модернізація освітньої парадигми призвела до того, що досить принципово переглядаються функціональні і концептуальні аспекти її структурних складових, у тому числі й позашкільної освіти. При цьому велика увага відводиться організації навчально-виховного процесу, спрямованого на творчий розвиток особистості, здатної успішно себе реалізовувати і приносити користь сім'ї, суспільству, державі.

Нормативно-правовою основою забезпечення права кожного на вільний розвиток, свободу творчості, захист інтелектуальної власності та інтересів є Конституція України. Так, ст. 23 визначає, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Основні засади державної політики у сфері позашкільної освіти, розвитку творчої особистості характеризуються законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства» та ін.

Встановлено, що вагому роль у творчому розвитку особистості відіграє система позашкільної освіти, що пов'язана з процесами демократизації, індивідуалізації і гуманізації й відкриває широкі можливості для задоволення освітніх потреб суспільства, запитів особистості, реалізації її здібностей, використання вільного часу.

У змісті позашкільної освіти особливе місце займає дизайн одягу як складова художньо-естетичного напрямку, що забезпечує оволодіння знаннями і практичними навичками у сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва, розвиток творчих здібностей та обдарувань учнів позашкільних навчальних закладів. При цьому важливість навчання дизайну одягу обумовлюється середовищем, в якому дитина розвиває свій творчий потенціал, пробуджує творчі сили. Особливою цінністю є самостійне створення учнями свого предметного середовища, де краса і доцільність, традиції і нововведення узгоджуються, утворюючи комфортну основу для формування творчої особистості.

З'ясовано, що навчання учнів дизайну одягу в усі часи було і залишається суспільно важливим і складним процесом, пов'язаним з підготовкою підростаючого покоління до життя і праці. У сучасних умовах прискорення темпів теперішнього життя, переходу суспільства до нового соціально-економічного рівня, дане питання стає ще більш актуальним.

Враховуючи, що інтерес до дизайну постійно зростає, актуальним постає розробка та обґрунтування сучасних методик залучення і освоєння підростаючим поколінням суспільно важливих і необхідних видів професійної діяльності.

Створення новітньої методики навчання дизайну одягу, що творчо розвиває особистість учня способами і засобами дизайн-освіти – це інноваційне

дослідницьке поле, що перебуває в стадії становлення.

Питання дизайну, дизайнерської діяльності розкрили у своїх дослідженнях вітчизняні науковці Є. Антонович, Ю. Білодід, О. Боднар, А. Бойчук, О. Вишнеvsька, І. Грицюк, В. Даниленко, Ю. Дяченко, Є. Лазарєв, Д. Лебедєв, Ю. Легенький, Т. Малік, Л. Оружа, О. Поліщук, В. Прусак, О. Рудницька, В. Сидоренко, В. Тищенко, О. Хмельовський, С. Шумєга та ін.

Присвятили свої роботи дизайну і зарубіжні вчені А. Абрамова, В. Аронов, В. Асмус, Р. Б'юканан, Н. Воронов, О. Генісаретський, В. Глазичев, Дж. Джонс, А. Іконніков, К. Кантор, Є. Лазарєв, Т. Мальдонадо, А. Моль, В. Рунге, Г. Саймон, В. Сеньковський, С. Хан-Магомєдов, Ю. Шатін та ін.

Особливе значення мають наукові праці, в яких розкриваються основні положення щодо навчання в системі освіти загалом, зокрема в позашкільній освіті. Так, вагомий внесок у дослідження та розвиток теоретичних і методичних засад позашкільної освіти зроблено у наукових працях класиків педагогіки Г. Ващенка, А. Макаренка, Є. Мединського, І. Огієнка, С. Русової, С. Сірополка, В. Сухомлинського, С. Шацького, а також сучасних вчених І. Бежа, О. Биковської, В. Вербицького, В. Мадзігона, Г. Пустовіта, Т. Сущенко та ін.

Методичним розробкам з питань художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти, дизайну в позашкільних навчальних закладах присвячені праці С. Борисової, І. Лавриш, Д. Лебедева та ін.

Питання творчого розвитку учнів, їх здібностей, креативності в системі позашкільної освіти досліджували О. Белошицький, І. Волощук, Г. Левченко, Д. Лебедєв, О. Мкртічян, Л. Оршанський, С. Павх, О. Рассказова, В. Рєдіна, В. Рибалка, С. Сисєва, Л. Яременко та ін.

Водночас проведений науково-методичний аналіз літературних джерел з теорії і методики навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах, вивчення передового досвіду та власний досвід автора дослідження показали обмежене коло розробок і практичних рекомендацій з даного питання. Це й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження **«Методика навчання дизайну одягу старшокласників у позашкільних навчальних закладах»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження пов'язано з Програмою розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002–2008 рр., затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2002 р. № 378 і Державною цільовою соціальною програмою розвитку позашкільної освіти на період до 2014 р., затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 785 та здійснено відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 28 січня 2004 р.).

Дана наукова робота пов'язана з дослідженням «Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні» (державний реєстраційний номер 0108U011032), що проводилося відповідно до Розпорядження Президента України від 26 червня 2008 р. № 207/2008–рп «Про надання грантів Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених» та дослідженням «Розроблення змісту підготовки педагогічних працівників для

позашкільної освіти в Україні» (державний реєстраційний номер 0111U008209) відповідно до Указу Президента України від 20 травня 2011 р. № 592/2011 «Про призначення грантів Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених на 2011 рік» за підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 28 квітня 2009 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 30 березня 2010 року).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та розробити методику навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Сформульовані актуальність і мета дослідження визначили необхідність вирішення таких **завдань**:

1. Проаналізувати теоретичні основи і педагогічний досвід навчання дизайну одягу в системі позашкільної освіти.
2. Охарактеризувати дизайн-студію як методичну систему навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.
3. Визначити зміст навчання старшокласників дизайну одягу у дизайн-студії позашкільного навчального закладу.
4. Експериментально перевірити методику навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – навчання учнів дизайну одягу.

Предмет дослідження – методика навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Методологічною та теоретичною основою дослідження є:

– нормативно-правові засади освіти, що впливають із законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року, Національної доктрини розвитку освіти, Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепції позашкільної освіти та виховання, Положення про позашкільний навчальний заклад тощо;

– теоретичні і методичні основи навчання дизайну (А. Абрамова, Є. Антонович, Р. Б'юканан, А. Бойчук, О. Вишневська, І. Вороняч, І. Грицюк, В. Даниленко, Ю. Дяченко, Дж. Джонс, М. Каган, Є. Лазарєв, Д. Лебедєв, Ю. Легенький, Т. Мальдонадо, А. Моль, Л. Оружа, О. Рудницька, В. Рунге, Г. Саймон, В. Сеньковський, В. Тименко, С. Хан-Магомедов, О. Хмельовський, Ю. Шатін та ін.);

– загальнотеоретичні основи позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів (Л. Балясна, І. Бех, О. Биковська, В. Вахтеров, Г. Ващенко, В. Вербицький, Б. Кобзар, М. Коваль, Н. Крупська, О. Литовченко, І. Мельникова, В. Мадзігон, А. Макаренко, Є. Мединський, І. Мельникова, І. Огієнко, Г. Пустовіт, С. Русова, С. Сірополко, В. Сухомлинський, Т. Сущенко, Н. Харінко, С. Шацький та ін.);

- фундаментальні положення і прикладні розробки з питань розвитку особистості, її здібностей, креативності (Б. Ананьєв, О. Белошицький, Л. Виготський, І. Волощук, Г. Левченко, Д. Лебедев, О. Леонтьєв, О. Мкртічян, В. Моляко, Л. Оршанський, С. Павх, К. Платонов, О. Рассказова, В. Редіна, В. Рибалка, С. Рубінштейн, С. Сисоєва, Б. Теплов, Л. Яременко та ін.);
- концептуальні положення і висновки щодо особистісно-орієнтованого підходу в освіті (І. Агапов, Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Подмазін, В. Рибалка, І. Якиманська та ін.).

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано комплекс загальнонаукових, конкретно-наукових, спеціальних методів дослідження:

- *теоретичні*: аналіз і синтез педагогічних, філософських, психологічних, соціологічних наукових знань, нормативних документів, навчальних видань з питань дизайнерської діяльності, навчання дизайну одягу; класифікація, порівняння, узагальнення даних щодо навчання дизайну одягу в навчальних закладах, аналіз тенденцій їх розвитку; моделювання, систематизація та узагальнення теоретичних і методичних основ системи навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах;
- *емпіричні*: вивчення, аналіз та узагальнення практики навчання дизайну одягу в освітньому процесі навчальних закладів; бесіди, анкетування, інтерв'ювання та соціологічне опитування з питань навчання дизайну одягу; педагогічне спостереження за навчанням дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах; педагогічний експеримент; статистична та аналітична обробка експериментальних даних щодо педагогічної ефективності науково обґрунтованої методики навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Дослідження проводилося протягом 2007–2011 рр. і включало такі етапи:

I етап, аналітико-констатувальний, (2007–2008 рр.) – вивчення стану розробленості проблеми навчання дизайну одягу в науковій літературі та практиці; розробка поняттєвого апарату дослідження; проведення констатувального етапу експерименту; уточнення на основі одержаних даних мети та завдань дослідження.

II етап, формульовно-корекційний, (2008–2010 рр.) – розробка методики навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах; проведення формульовного етапу експерименту.

III етап, узагальнюючо-коригувальний, (2010–2011 рр.) – узагальнення результатів дослідження, впровадження їх у практику навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Наукова новизна одержаних результатів та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

вперше обґрунтовано і розроблено методику навчання дизайну одягу старшокласників у позашкільних навчальних закладах; визначено зміст навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах на засадах особистісно-орієнтованого підходу;

удосконалено визначення змісту і суті понять «дизайн одягу», «методика навчання учнів дизайну одягу», «дизайн-студія»; структуру дизайн-студії як системи в аспекті різноманітних компонентів (цільовий, змістовий, процесуальний); показники і критерії творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів;

дістали подальший розвиток основні положення щодо навчання дизайну одягу; реалізації особистісно-орієнтованого підходу в системі освіти; підготовки навчальних програм з навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці і впровадженні в навчально-виховний процес позашкільних навчальних закладів навчальних програм та методичних рекомендацій щодо навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Розроблена автором дослідження навчальна програма «Дизайн одягу» схвалена Комісією з проблем виховання учнівської та студентської молоді Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти та науки України, протокол № 5 від 23 грудня 2010 р. (лист від 19 січня 2011 р. № 1.4/18–Г–31).

Матеріали дослідження можуть використовуватися в системі позашкільної освіти педагогічними працівниками позашкільних навчальних закладів, викладачами та студентами вищих педагогічних навчальних закладів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, іншими спеціалістами у сфері позашкільної освіти.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснювалося в позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладах, що підтверджено довідками, а саме: Палац дитячої та юнацької творчості м. Севастополя (довідка № 28 від 04.02.2011 р.), Центр позашкільної роботи Святошинського району м. Києва (довідка № 33 від 17.02.2012 р.), Центр творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» м. Києва (довідка № 2912 від 17.02.2012 р.), середня загальноосвітня школа № 90 Печерського району м. Києва (довідка № 34 від 02.03.2012 р.), Червонокам'янський міжшкільний навчально-виробничий комбінат трудової профорієнтації учнів (довідка № 9 від 19.01.2012 р.).

Апробація результатів дисертації. Матеріали дослідження постійно доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методики професійної підготовки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, науково-дослідної лабораторії теорії та методики позашкільної освіти, конференціях, семінарах, «круглих столах» міжнародного, всеукраїнського, районного рівнів з питань позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів.

Висновки і рекомендації доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації» (2010), Міжнародній науково-практичній конференції «Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти: теорія і практика» (2008), Міжнародній науково-практичній конференції «Формування у дітей і молоді культури здоров'я (фізичного, психічного, духовного) засобами позашкільної освіти» (2007), Всеукраїнській науково-

практичній конференції «Університет – позашкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» (2010), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретично-методичні основи виховання творчої особистості учнів в умовах позашкільних навчальних закладів» (2006) тощо.

Публікації. Основні результати дослідження відображені у 8 наукових та навчально-методичних працях, серед яких 5 – одноосібні статті в наукових фахових виданнях, 1 – навчальна програма, 2 – тези конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, таблиць (6), рисунків (20), списку використаних джерел (221 найменування). Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтована актуальність досліджуваної проблеми, розкрито зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, визначені мета, завдання дослідження, об'єкт, предмет, охарактеризовані методологічні та теоретичні основи дослідження, методи та етапи науково-дослідної роботи, розкрита наукова новизна, теоретичне і практичне значення роботи, відображено хід впровадження та апробації результатів дисертаційного дослідження.

У першому розділі «Теорія і практика навчання дизайну в системі освіти» розкрито основні положення логіко-історичної сутності дизайну та педагогічний потенціал системи позашкільної освіти в навчанні дизайну одягу.

Аналіз змісту існуючих теоретичних положень дизайну показав багатоаспектність і різноманітність підходів. У сучасному житті до даного поняття застосовується інтерпретація трьох термінів: «дизайн», «технічна естетика» та «художнє конструювання», які використовують для позначення творчої діяльності з метою створення взаємозв'язку структурних і функціональних складових, перетворення виробу в єдине ціле, яке відповідає потребам споживача і можливостям виробника. Тому в сучасній практиці в поняття дизайну виробу вкладаються два загальноприйнятих значення, які пов'язують з тим, як виглядає річ, а також з тим, як вона створювалася.

На основі узагальнення різноманітних підходів та системного аналізу теоретичних засад і практичної реалізації дизайну нами встановлено, що дизайн одягу – це цілеспрямований процес і результат проектування та виготовлення одягу.

Логіко-історичний аналіз даних свідчить, що дизайн як сферу художнього формоутворення масових індустріальних виробів пов'язують з кінцем XIX і початком XX ст. Період становлення та розвитку дизайну, зокрема дизайну одягу, тісно пов'язаний з державою та її соціально-економічним становищем.

Вивчення генезису дизайну в багатьох країнах Західної Європи, Америці, Україні, Росії та інших колишніх республіках СРСР виявляє певні теоретико-методологічні засади та особливості організації. Так, важливим для нашого

дослідження став досвід провідних центрів дизайну, в педагогічній діяльності яких на зміну традиційним суб'єкт-об'єктним зв'язкам прийшли стосунки доцільності, співпраці, міжособистісного обміну ідеями та знаннями.

Встановлено, що теоретичні основи навчання дизайну в системі позашкільної освіти базуються на психолого-педагогічному потенціалі вільного часу, використанні різноманітних видів людської життєдіяльності, творчо-продуктивній предметній діяльності, особливій педагогічній діяльності та середовищі позашкільних навчальних закладів, міжособистісному спілкуванні учнів з педагогами.

У ході дослідження було виявлено особливе місце позашкільної освіти в навчанні дизайну одягу завдяки реалізації в позашкільних навчальних закладах принципів добровільності, колективності, самодіяльності та залучення учнів в активну пошуково-перетворюючу діяльність, що відповідають цільовому вектору творчого розвитку особистості.

У зв'язку з тим, що дизайн уже здобув популярність як одне з улюблених занять учнів у позашкільних навчальних закладах, виникла необхідність розробки методики навчання дизайну, зокрема дизайну одягу з урахуванням сучасних підходів.

У другому розділі «Методична система навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах» розкриваються особливості функціонування дизайн-студії як методичної системи навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах, представлено зміст навчання старшокласників дизайну одягу у позашкільних навчальних закладах.

Встановлено, що важливу роль в організації навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах набуває дизайн-студія як організаційна форма позашкільної освіти, що може функціонувати як структурний підрозділ позашкільного навчального закладу, а також як окрема інституція.

Дизайн-студія позашкільного навчального закладу за своєю сутністю є методичною системою, яка забезпечує реалізацію змісту навчання учнів дизайну одягу в спеціально оснащеному приміщенні для проектування та виготовлення одягу, що сприяє творчому розвитку особистості.

У процесі дослідження нами виявлено, що методика навчання учнів дизайну одягу в дизайн-студії позашкільного навчального закладу – це система, що включає мету, зміст, форми, методи і засоби навчання дизайну одягу.

Системоутворюючим компонентом методичної системи навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах є творчий розвиток особистості.

Визначено, що особливістю дизайн-студії є інтеграція навчально-виховного і виробничо-творчого напрямів студійної діяльності, в якій учасники після репродуктивної фази діяльності переходять до самостійної. Діяльність дизайн-студії обумовлюються, з одного боку, предметним змістом самого дизайну як виду діяльності, а з іншого – методикою навчання. При цьому функціонування дизайн-студії позашкільного навчального закладу базується на участі дітей у студійній роботі та діяльності педагога, що передбачає

взаємозв'язок «педагог – учень».

Теоретико-методичне обґрунтування сутності дизайн-студії позашкільного навчального закладу як системи показало, що її структура включає сукупність компонентів, до яких належать: цільовий, змістовий, процесуальний.

З'ясовано, що основою функціонування дизайн-студії позашкільного навчального закладу є цільовий компонент, який включає мету, завдання та принципи діяльності дизайн-студії з навчання старшокласників дизайну одягу.

У процесі дослідження нами встановлено, що метою функціонування дизайн-студії позашкільного навчального закладу є навчання старшокласників дизайну одягу, творчий розвиток їх особистості. До завдань належить ознайомлення старшокласників з поняттями та оволодіння ними знаннями з дизайну одягу, розвиток вміння формулювати і вирішувати художньо-дизайнерські задачі, які сприяють самореалізації особистості, розвитку її відповідальності, самостійності, позитивних моральних якостей.

Серед принципів функціонування дизайн-студії позашкільного навчального закладу нами визначено загальнодидактичні принципи, а також принципи, пов'язані зі специфікою дизайн-студії. Вони ґрунтуються на навчанні старшокласників дизайну одягу в творчо-імпровізаційному стилі поведінки, відвертості мислення, міжособистісному спілкуванні, продуктивній творчій взаємодії. Особливого значення набуває взаємовплив, взаємодія, підтримка і співпраця педагога та учнів, що здійснюються як зв'язок між поколіннями через дитячу субкультуру і культуру дорослих.

Встановлено, що наступною складовою структури дизайн-студії позашкільного навчального закладу є змістовий компонент, що включає зміст навчання дизайну одягу.

У процесі дослідження нами було розроблено відповідний зміст навчання, який знайшов відображення в навчальній програмі «Дизайн одягу». Ця програма за обсягом і змістом відповідає основним положенням позашкільної освіти, має відкритий динамічний характер і орієнтована на творче співробітництво педагогів та учнів. При цьому зміст навчання старшокласників дизайну одягу в дизайн-студії позашкільного навчального закладу спрямовується на формування компетентностей учнів, оволодіння ними основами знань з дизайну одягу, удосконалення практичних умінь і навичок, розвиток творчих здібностей, самореалізацію особистості.

З'ясовано, що третьою складовою структури дизайн-студії позашкільного навчального закладу є процесуальний компонент, до якого належать форми, методи та засоби діяльності дизайн-студії з навчання дизайну одягу.

У процесі роботи дизайн-студії позашкільного навчального закладу з навчання старшокласників дизайну одягу нами застосовувалися різноманітні форми проведення занять: теоретичні, практичні тощо. Так, теоретичні заняття сприяли засвоєнню системи знань, формували широкий кругозір у галузі дизайну одягу і загальну культуру. Крім того, теоретичні заняття допомагали старшокласникам вибрати найголовніше, істотне з великого потоку інформації,

розкривали перспективи дизайну одягу.

Встановлено, що з теоретичними заняттями мають бути тісно й органічно пов'язані практичні, які сприяють закріпленню знань дизайну одягу, вмінню використовувати їх на практиці. Серед практичних занять з навчання дизайну одягу старшокласників у дизайн-студії нами використовувалися «дизайнерські тренування», а саме завдання і вправи з малювання, ескізування, ліплення, композиційної комбінаторики на площині і в об'ємі, а також консультації, проектні роботи тощо.

Крім цього застосовувалися такі форми проведення занять в дизайн-студії позашкільного навчального закладу, що сприяли стимуляції і діагностиці творчого зростання старшокласників, як творчі конкурси, змагання, дискусії тощо.

Окрема увага в роботі дизайн-студії позашкільного навчального закладу приділялася дослідно-експериментальній роботі старшокласників з дизайну одягу, розробці власних проектів.

У процесі дослідження діяльність у дизайн-студії безпосередньо організовувалася за допомогою різноманітних методів, способів, прийомів і засобів. Серед них особливе значення мали: пошуковий, перетворювальний, комбінаторний, проектний методи, відомі евристичні методи генерування ідей (метод емпатії, синектики, інверсії, «мозкового штурму»); сценарне планування, дизайнерське проектування, макетний метод, шефство, психолого-педагогічна підтримка, емоційно-фізіологічне налаштування (евритмія та арт-терапія); прийом імпровізаційно-інтелектуальної розминки; психолого-педагогічні тренінги, прийом міркувань і обговорень «коло»; різноманітні ігри, комунікативні прийоми «повного включення»; чергування видів діяльності, що мобілізує сили і забезпечує релаксацію в процесі створення одягу.

Водночас розроблена нами методика навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах з використанням дизайн-студії як основної організаційної форми навчання потребувала експериментальної перевірки.

У третьому розділі «Організація та результати експериментального дослідження» розкрито основні положення особистісно-орієнтованого підходу в методиці навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах, загальні питання організації педагогічного експерименту та результатів перевірки методики навчання учнів дизайну одягу у позашкільних навчальних закладах.

Дослідженням з'ясовано, що ефективність методики навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах забезпечується застосуванням особистісно-орієнтованого підходу з використанням дизайн-студії як основної організаційної форми навчання, що орієнтує відповідну мету, завдання, зміст, форми, методи та засоби навчання дизайну на творчий розвиток особистості. Слід відмітити, що особистісно-орієнтований підхід передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію учнів і педагога, визначаючи основною категорією особистість учня.

У процесі дослідження розроблена нами методика навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах вимагала експериментального підтвердження. Педагогічний експеримент здійснювався в навчальних закладах України. Основною метою педагогічного експерименту була перевірка розробленої нами методики навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах на основі особистісно-орієнтованого підходу з використанням дизайн-студії як організаційної форми навчання.

При проведенні експерименту використовувалася розроблена нами методика педагогічної оцінки творчого розвитку особистості в позашкільних навчальних закладах. Для оцінки прояву показників творчого розвитку особистості в позашкільних навчальних закладах за основу було обрано трирівневу систему з високим, середнім та низьким рівнями.

Так, учням позашкільних навчальних закладів із високим рівнем творчого розвитку властиві: вільне володіння основами знань з дизайну одягу; усвідомлення їх необхідності для підвищення ефективності своєї праці; здатність перетворювати і самостійно використовувати наявні знання і уміння в новій ситуації; вміння раціонально і самостійно організовувати дизайнерську працю, оптимально застосовувати отримані знання на практиці й прагнути до успішного оволодіння вміннями та навичками трудової діяльності. Вони не потребують додаткових стимул-реакцій при виконанні творчих завдань. При цьому креативно підходять до створення нових моделей одягу, активно включені в творчу діяльність, досягають високих результатів у творчості, беруть участь в раціоналізації. Їм притаманні постійний прояв творчості, креативності, володіння морально-трудовами якостями, необхідними в сучасних умовах, зацікавленість різноманітними формами діяльності та досягнення поставленої мети, реалізація особистісних якостей, вміння ставити перед собою і вирішувати складні завдання, адекватна самооцінка.

Для учнів позашкільних навчальних закладів із середнім рівнем творчого розвитку властиве обмежене володіння знаннями з дизайну одягу, усвідомлення лише певних основ, у них відчутні труднощі в розумінні окремих понять. Організація дизайнерської діяльності носить поетапний характер і потребує допомоги педагога. Учні прагнуть працювати охайно, але задану роботу не завжди доводять до кінця, не завжди знаходять раціональні прийоми дизайнерської праці. Застосування трудових вмінь та навичок у розв'язанні творчих завдань з дизайну одягу та прояв елементів новизни ситуативні, хоча й спостерігається усвідомлена потреба в творчості. Прояв необхідних якостей та прогнозування діяльності не сформовані, ставлення до трудової діяльності різне. Помітне емоційне задоволення від процесу дизайнерської діяльності, але не завжди досягається мета, проявляється завищена самооцінка.

В учнів дизайн-студії позашкільних навчальних закладів з низьким рівнем творчого розвитку відсутнє прагнення до знань з дизайну одягу, володіння основами дизайнерської діяльності слабе, недостатні вміння та навички з дизайну. Вони відчують труднощі в організації дизайнерської праці, не вірять у власні можливості, не вміють виконувати творчі завдання. Створені моделі одягу рідко виходять оригінальними, новими, частіше

скопійовані з журналів мод. Їм властива лінь, необхідний постійний контроль з боку педагога, важко дається розв'язання творчих завдань, у них низька креативність і практично відсутня здатність переносити загальнотрудові уміння та навички в творчу дизайнерську працю. Вони не можуть реалізовуватися в творчому середовищі, не мають мотивації до дизайнерської діяльності, позитивного ставлення до праці, формування морально-трудовак якостей, необхідних для трудової діяльності.

У процесі педагогічного експерименту нами було виділено контрольні та експериментальні групи позашкільних навчальних закладів. Слід відмітити, що дані групи обиралися на рівноправних умовах шляхом випадкового відбору. Констатувальний етап експерименту засвідчив, що рівень творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів у зазначених групах був приблизно однаковий. На формувальному етапі експерименту в експериментальних групах цей показник виявився вищим.

Зокрема, низький рівень творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів на формувальному етапі експерименту в експериментальній групі становив 2,8 %, на констатувальному – 19,5 %; у контрольній групі на формувальному етапі експерименту – 20 %, на констатувальному – 17,9 %.

Водночас, середній рівень творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів на формувальному етапі експерименту в експериментальній групі становив 51,7 %, на констатувальному – 45,5 %. У контрольній групі на формувальному етапі експерименту – 47,3 %, на констатувальному – 46,4 %.

Високий рівень творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів на формувальному етапі експерименту в експериментальній групі становив 45,5 %, на констатувальному – 35 %. У контрольній групі на формувальному етапі експерименту – 32,7 %, на констатувальному – 35,7 % (рис. 1).

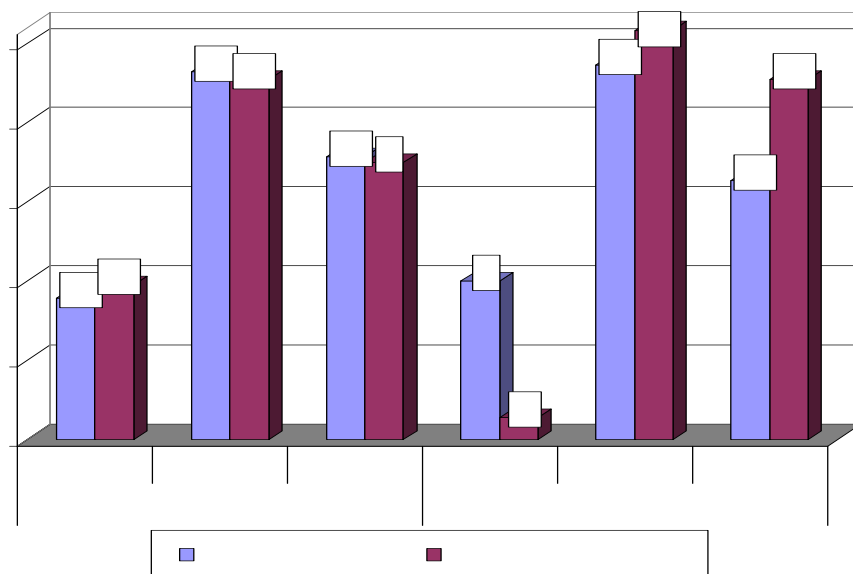

Рис. 1. Показники рівнів творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів контрольної та експериментальної груп на констатувальному та формуальному етапах експерименту

На основі порівняння експериментальних та контрольних груп, що характеризують рівні творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів, можна зробити висновок про ефективність запропонованого підходу до вдосконалення методики навчання дизайну одягу.

Перевірка результатів педагогічного експерименту в процесі статистичної обробки та аналізу отриманих даних за методиками Крамера – Уелча та Вілкоксона – Манна – Уїтні показала, що їх достовірність становить 95 %.

Таким чином, результати експерименту підтвердили доцільність запропонованої методики навчання дизайну одягу старшокласників у позашкільних навчальних закладах на основі особистісно-орієнтованого підходу з використанням дизайн-студії як основної організаційної форми навчання.

Проведене наукове дослідження навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах засвідчило досягнення поставленої мети і завдань, а також дозволило зробити відповідні висновки і окреслити перспективи подальшої наукової роботи.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано теоретичні основи і педагогічний досвід навчання дизайну одягу в системі позашкільної освіти і визначено, що проблема є досить актуальною.

Встановлено, що теоретичні основи навчання учнів дизайну одягу в системі позашкільної освіти базуються на психолого-педагогічному потенціалі вільного часу, творчо-продуктивній предметній діяльності, особливій педагогічній діяльності та умовах позашкільних навчальних закладів.

З'ясовано, що навчання старшокласників дизайну одягу – це цілеспрямований процес і результат проектування та виготовлення одягу, що сприяє творчому розвитку особистості.

Визначено, що, незважаючи на те, що дизайн вже здобув популярність як одне з улюблених занять учнів у позашкільних навчальних закладах, виникла необхідність розробки методики навчання дизайну одягу.

2. У процесі дослідження з'ясовано, що важливим в організації навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах є дизайн-студія, яка за своєю сутністю є методичною системою.

Дизайн-студія позашкільного навчального закладу – це складова системи позашкільної освіти, котра забезпечує реалізацію змісту навчання учнів дизайну одягу в спеціально оснащеному приміщенні для проектування та виготовлення одягу, що сприяє творчому розвитку особистості.

Встановлено, що дизайн-студія як організаційна форма позашкільної освіти може функціонувати як структурний підрозділ позашкільного навчального закладу, а також як окрема інституція.

Методика навчання учнів дизайну одягу в дизайн-студії позашкільних навчальних закладів є системою, що включає мету, зміст, форми, методи і засоби навчання дизайну одягу.

Особливість функціонування дизайн-студії обумовлюються, з одного боку, предметним змістом самого дизайну як виду діяльності, а з іншого – методикою навчання.

Визначено, що структура дизайн-студії позашкільного навчального закладу включає такі компоненти, як: цільовий (мета, завдання та принципи діяльності дизайн-студії з навчання дизайну одягу); змістовий (зміст навчання дизайну одягу) та процесуальний (форми, методи, способи, прийоми та засоби діяльності дизайн-студії з навчання дизайну одягу).

3. Встановлено, що важливе місце в діяльності дизайн-студії позашкільного навчального закладу займає зміст навчання.

У процесі дослідження було визначено зміст навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах, який спрямовано на оволодіння учнями основами дизайну одягу, удосконалення практичних умінь і навичок, розвиток творчих здібностей, самореалізацію особистості.

З'ясовано, що особливу роль у змісті та методиці навчання дизайну одягу старшокласників у позашкільних навчальних закладах відіграє особистісно-орієнтований підхід, в якому основною категорією є особистість і який передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію учнів і педагога.

4. З метою оцінки ефективності розробленої нами методики навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах нами проведено педагогічний експеримент. В експерименті використовувалася розроблена нами методика педагогічної оцінки рівня творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів.

Експериментальна перевірка запропонованої методики навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах, що базується на особистісно-орієнтованому підході з використанням дизайн-студії як основної організаційної форми навчання, довела її ефективність. Рівень творчого розвитку учнів позашкільних навчальних закладів у експериментальних групах порівняно з контрольними підвищився.

При цьому дане дослідження не розкриває всіх питань методики навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах. Так, подальшого теоретико-методичного дослідження потребує вивчення питань зарубіжного досвіду навчання дизайну одягу в системі позашкільної освіти, підготовки педагогічних кадрів до роботи в гуртках позашкільних навчальних закладів.

Список опублікованих праць

1. Попова Г. Д. Зміст і методика дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах / Г. Д. Попова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 25. – С. 152–156.
2. Попова Г. Д. Творча особистість педагога – основа інновацій у педагогічній діяльності / Г. Д. Попова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 11. – С. 214–219.
3. Попова Г. Д. Проблема креативності в дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців / Г. Д. Попова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя. – 2010. – Вип. 9 (62). – С. 121–124.
4. Попова Г. Д. Навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах як актуальна проблема сучасності / Г. Д. Попова // Молодь і ринок : наук.-пед. журн. – Дрогобич, 2011. – Вип. 4 (75). – С. 149–153.
5. Попова Г. Д. Дизайн: вивчення поняття / Г. Д. Попова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 26. –

С. 128–131.

- 6 Попова Г. Д. Проблема креативності в дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців / Г. Д. Попова // Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Київ, 27–28 жовт. 2010 р.) / упоряд. О. В. Биковська, О. В. Лісовий, С. О. Лихота, Л. Л. Макаренко ; М-во освіти і науки України ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Ін-т екол. екон. та права ; Нац. центр «Мала академія наук України». – Вип. 1. – К. : Інформ. системи, 2010. – С. 169–173.
- 7 Попова Г. Д. Зміст і методика дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах / Г. Д. Попова // Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., (Україна, Київ, 27–28 жовт. 2010 р.) / упоряд. О. В. Биковська, О. В. Лісовий, С. О. Лихота, Л. Л. Макаренко ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Ін-т екол. екон. та права ; Нац. центр «Мала академія наук України». – Вип. 2. – К. : Інформ. системи, 2010. – С. 200–204.
- 8 Попова Г. Д. Дизайн одягу : навч. прогр. / Г. Д. Попова. – К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2011. – 20 с. (Схвалено Комісією з проблем виховання учнівської та студентської молоді Науково-методичної Ради з питань освіти Міністерства освіти та науки України, протокол № 5 від 23 грудня 2010 р. (лист № 1.4/18–Г–31 від 19 січня 2011 р.).

АНОТАЦІЇ

Попова Г. Д. Методика навчання дизайну одягу старшокласників у позашкільних навчальних закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2012.

Дисертаційне дослідження присвячено обґрунтуванню і розробці методики навчання дизайну старшокласників у позашкільних навчальних закладах.

Проаналізовано теоретичні основи і педагогічний досвід навчання дизайну одягу в системі позашкільної освіти. Удосконалено визначення змісту і суті понять «дизайн одягу», «методика навчання дизайну учнів», «дизайн-студія». Встановлено, що дизайн одягу є цілеспрямований процес і результат проектування та виготовлення одягу.

Розроблено і представлено дизайн-студію як методичну систему навчання учнів дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах. Визначено зміст, форми і методи навчання дизайну учнів у позашкільних навчальних закладах, що базуються на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Експериментально перевірено методику навчання старшокласників дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах і доведено ефективність її впливу на творчий розвиток учнів. Дістали подальший розвиток основні положення щодо навчання дизайну; реалізації особистісно-орієнтованого підходу в системі позашкільної освіти; підготовки навчальних програм з навчання дизайну одягу в позашкільних навчальних закладах.

Ключові слова: дизайн одягу, позашкільні навчальні заклади, методика, позашкільна освіта.

Попова А. Д. Методика обучения дизайна одежды старшеклассников во внешкольных учебных учреждениях. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения технологий. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2012.

Проанализированы теоретические основы и педагогический опыт обучения дизайна одежды в системе образования как средства творческого развития учащихся.

Установлено, что теоретические основы|основание| творческого развития учащихся в системе внешкольного образования базируются на психолого-педагогическом| потенциале свободного времени, творческо-производительной предметной деятельности, особенностях педагогической деятельности и среды внешкольных учебных учреждений, которые|какие| благодаря использованию|употреблению| всевозможных|всемерных| видов человеческой жизнедеятельности, реализации принципов добровольности, коллективности, самостоятельности, вовлекают учащихся в активную поисково-творческую деятельность.

Выяснено, что весомую роль в творческом развитии учащихся играет обучение дизайну одежды как процессу и результату проектирования и изготовления разных видов одежды.

Определено, что, невзирая на то, что дизайн уже получил известность среди любимых занятий учащихся во внешкольных учебных учреждениях, возникла необходимость разработать методику обучения дизайну одежды.

Установлено, что методика обучения дизайну одежды учеников во внешкольных учебных учреждениях является системой, которая включает цель, содержание, организационные формы, методы и средства обучения дизайну одежды учеников в кружках и других творческих объединениях.

Особенную роль в методике занимает личностно-ориентированный подход как целевой вектор в творческом развитии детей, который включает творчески импровизационный стиль поведения, откровенность мышления, межличностное общение, производительное творческое взаимодействие.

Определенно содержание обучения дизайну одежды старшеклассников во внешкольных учебных учреждениях, которое направлено на овладение учащимися основами знаний по дизайну одежды, совершенствование практических умений и навыков дизайнерской работы, развитие интересов, наклонностей, способностей в области дизайна, воспитание творческой личности.

Охарактеризованы особенности дизайна-студии как организационной формы обучения дизайну одежды учащихся во внешкольных учебных учреждениях.

Установлено, что дизайн-студия – это творческое объединение, которое занимается обучением дизайну одежды и может функционировать как структурное подразделение внешкольных учебных учреждений, а также как отдельная институция.

Особенность функционирования дизайн-студии обуславливается, с одной стороны, предметным содержанием самого дизайна как вида социально актуальной деятельности, с другой – методикой обучения. Единство этих факторов обеспечивает выработку и апробацию разных способов организации специальной образовательной среды в студии дизайна, а именно творческой.

Определенно, что особым признаком дизайн-студии является интеграция учебно-воспитательного и творческо-производственного направления студийной деятельности, которые дают возможность воспринимать и трактовать студию как лабораторию поиска новых путей и средств творческой выразительности.

При этом процесс творческого саморазвития личности в дизайн-студии рассматриваются в системе «педагог – ребенок», специфической чертой которой является самоорганизация. В ней в процессах взаимовлияния, взаимодействия, поддержки и сотрудничества педагога и учащихся, осуществляется связь между поколениями через детскую субкультуру и культуру взрослых.

С целью оценки эффективности разработанной методики обучения дизайну одежды старшеклассников во внешкольных учебных учреждениях проведен педагогический эксперимент. В эксперименте использовалась специально разработанная методика педагогической оценки уровня творческого развития учащихся во внешкольных учебных учреждениях.

Экспериментальная проверка предложенной методики обучения дизайну одежды старшеклассников во внешкольных учебных учреждениях, которая базируется на личностно-ориентированном подходе с использованием дизайн-студии как основной организационной формы обучения, показала ее эффективность.

Уровень творческого развития учеников внешкольных учебных учреждений в экспериментальных группах по сравнению с контрольными повысился.

Ключевые слова: дизайн одежды, внешкольные учебные учреждения, методика, внешкольное образование.

Popova G. D. Methodology for Teaching the Design of Clothes to Senior Pupils in Non-formal Educational Establishments. – Manuscript.

Dissertation for gaining a Candidate's Degree of Pedagogical Science in Specialty 13.00.02 – the theory and a methodology of labour education. – National Pedagogical M. P. Dragomanov University. – Kyiv, 2012.

The dissertation research is dedicated to reasoning and development of methodology of teaching the design to senior pupils in non-formal educational establishments.

The theoretical principals and pedagogical experience of teaching of clothes design in the system of non-formal education was analyzed. The definitions of contents and essence for the concepts of «Design of Clothes», «Methodology of Teaching the Design to Pupils», «Design-Studio» were perfected. There was found out that the design of clothes is a process as well as a result of men's and women's clothes designing and effecting.

The design-studio as a methodological system of teaching of clothes design to pupils in non-formal educational establishments was developed. Basing on principles of individual-oriented approach, the contents, forms and methodology of teaching of clothes design to pupils in non-formal educational establishments were defined.

There was checked experimentally the methodology of teaching of clothes design to senior pupils in non-formal educational establishments, also, there was proved the efficiency of influence on the creative development of pupils. The principles of teaching of design to pupils; of realizing individual-oriented approach in the system of non-formal education; of preparing the curriculums in design in non-formal educational establishments got further development.

Key words: design of clothes, non-formal educational establishments, methodology, non-formal education.